

Krönika

Dåliga tider utmärks av att höga vederbörande börjar pilka torsk. Lars Fimmerstad tror inte att pilkandet löser någonting.

Svenska puritaner

Med jämna mellanrum berättas det att polisen slår till på diskon och fångar in en handfull ungdomar som förs bort och får blodprov taget. Finns där spår av narkotika? Vi ser på pupillerna vilka vi ska ta in, säger polisen. Lagens långa arm meddelar också att man i vissa fall finner narkotikabemängd blod hos de infångade. Men inte hos alla förstås, så de får gå.

Dessa rapporter väcker ingen upprördhet. Att medborgare numera kan infångas i razzior för blodprovstagning ses som helt naturligt och önskvärt.

Svenska beslutsfattare blir alltmer berömda i Europa för sitt intensiva arbete för att genomdriva en ren livsstil. Kriminalisering av prostituerades kunder, en unik grundlagsändring för innehav av barnpornografi och kriminalisering även av lätt narkotikabruk gör att Sverige ter sig som ett exceptionellt, nära nog fundamentalistiskt sedlighetsivrande land i de västerländska demokratiernas krets.

Varför just Sverige och just nu? Goda seder och renlevnad är och har alltid varit önskvärda. Men i olika samhällen, vid olika tidpunkter i historien, har myndigheternas iver att genomdriva renhet varierat.

Utmärkande för Sverige just nu är den frenesi med vilken vi vill genomdriva goda seder. Till varje pris, inklusive tummandet på de demokratiska principerna. I stället för att beslutsfattarnas

Att medborgare numera kan infångas i razzior för blodprovstagning ses som helt naturligt och önskvärt.

verkar vara det som hotar landet med undergång om man läser våra tidningar. Företagsflytt och ekonomisk stagnation leder inte till samma indignation eller kraftfulla politiska räddningsåtgärder.

Mönstret saknar inte historiska paralleller. Mot slutet av 1500-talet gick Europa in i den så kallade lilla istiden. Hungersnöd, klimatförsämring, åndlösa krig och ökad utslagning möttes med sedligt förtryck. På båda sidor om religionskränsen ökade myndigheterna sitt krav på religiös ortodoxi. Inkvisitionen och häxprocesserna ville med bålet hjälp bränna rent i osedlighetens träsk. Tidens onda sågs som ett Guds straff för människornas synder. Renässansens accepterade godmodigt diskrepansen mellan ideal och mänskliga svagheter följdes av 1600-talets krav på absolut renhet i allmogen.

Under 1700-talet släpptes tyglarna gradvis igen. Under den viktorianska eran när industralismen skakat om samhällen och skapat urbana proletariater som levde under miserabla förhållanden var det dags igen. Skillnaden mellan officiell moral och människornas faktiska leverne framstod som outhärlig.

När den gamla ordningen svepts undan av det första världskriget kom 1920-talets modernistiska genombrott och friare seder. Nazisterna skapade Weimararmyten om den sedliga dekadensen som underminerade samhället. Renheten skulle återställas.

Sverige blev en fyrbåk i världen under sin framgångs kulmen på 1960-talet. Det blev en modell som både lockade och skrämd. *Sweden – Land of Free Love* blev en myt. Då var vi liberala. Nu när Sverige blivit Europas negativa modell är det helt i överensstämmelse med historisk erfarenhet att Sverige också blivit det mest puritanska landet.

Sambandet mellan framgång och sedlighetsiver är negativt. Lyckade samhällen liksom lyckade människor är inte särskilt intresserade av att lägga sig i sin grannes moral.

30 mars 1999

LARS FIMMERSTAD

Vem limmar ihop Bageriberget?

En lucka i lagstiftningen gör det möjligt för NCC att etablera ett *fait accompli* vid Saltsjö Kvarn, skriver Magnus Sederholm.

En allt vanligare metod att baxa igenom oönskade byggprojekt är att ansvarigt byggföretag förstör den miljö som en motpart önskar skydda. När ett område väl förlorat sina skyddsvärda egenskaper blir en eventuell räddsövning ointressant.

Debatt

Ett exempel, med förödande konsekvenser för Stockholms kulturarv och stadens närliggande grönska, står byggföretaget NCC för. Detta spränger nu sönder och samman själva hamninloppet öster om Fälsången mitt emot Djurgården, och därmed en av Stockholms viktigaste historiska miljöer, området runt Saltsjö Kvarn. Här finns stadens tidigast bebyggda utkanter kvar, med intakt kulturhistoriskt oersättligt bebyggelse från 1600-1700-tal, samt de monumentala kvarnbyggnaderna från sekelskiftet. En grön strandlinje förlänger skärgården fram till Södermalm. Allt detta är väl synligt från innerstadens kajer och en del av Stockholms själ.

Utnyttjat luckor

NCC har medvetet utnyttjat luckor i den lagstiftning som reglerar hur känsliga riksintressen får hanteras. Dessutom har allierade tjänstemän och politiker i Nacka kommun uppträtt som bolagets förlängda arm in i beslutsrummen. Kommunalrådet Erik Langby (m) har sålunda avlett opinionsuppmarksamhet genom att uttå (mot medborgarna) gå i god för att en så kallad kvalitetsplanering av området ska göras innan byggstart, samtidigt som han inåt (via sina tjänstemän) ger tillstånd att NCC att spränga för att förbereda för bygget (om det i Svenska Dagbladet 8 september 1998 och 22 januari 1999). Genom att dessutom byta ut och revidera de detaljplaner som ligger till grund för projekten har skägare, remissinstanser och opinionen haft stora svårigheter att få en klar bild av ärendet.

Lyfter fram systemfel

Hantering lyfter fram två allvariga systemfel. Det ena ligger inom regelverket. Irreversibla skador kan åsamkas en miljö genom att schakt- och byggarbeten tillåts starta innan den rättsliga överprövningen är avgjord (där bygglov får laga kraft, eller avslås). Kommunen utfärdar under denna process mark- och bygglov (enligt PBL), som ger byggföretagen en möjlighet att starta även om överklagan inlämnas. Detta utnyttjar byggarna, här NCC:s ledning, för att etablera ett *fait accompli*. Lovgivningen är till för att inte onödigt

Ansvar. NCC spränger i Bageriberget ovanför Saltsjö Kvarn och Mannagrynskvärnen. Djurgården skymtar på andra sidan vattnet.

försena en byggstart, men används taktiskt för att spolierna alternativa lösningar. NCC har med denna taktik redan fyllt ekarna i området och sprängt sönder det så kallade Bageriberget (se bild).

Företaget tar här en risk. Det ska, om bygglov inte beviljas, återställa området till dess ursprungliga skick, det vill säga limma ihop sprängstenen till ett berg igen och ovanpå det resa ett 30-tal färdiga ekar.

Det andra systemfelet är frånvaron av etik och ansvarsfull hållning hos byggarna själva. NCC:s agerande vid Saltsjö Kvarn förstärker behovet av att tvinga byggherrarna till en mer etisk hållning. Detta gäller även de myndigheter som ansvarar för projekten till exempel länsstyrelsen. Byggarnas syn på länsstyrelsens roll görs tydlig av NCC när bolaget skriver direkt till Ulf Adelsöhn och ber denne att göra vad han kan för att få sin personal (i det här fallet rättsenheten) att snabbt lotsa igenom ett beslut (vilket sker). De är beredda till vad som helst för att tillfredsställa den egna profiten utan hänsyn till konsekvenser för andra och utan respekt för det rättssystem som ska skydda allmänintresset.

Antonia kontaktas

Stolta Stad har i omgångar skrivit till ledningen för NCC och begärt att bolaget efterlever den etiska deklaration som byggtreprenörer uppger sig grunda sin verksamhet på. Likaså att de riksintressen som specificerats i "Kvalitetsplaneringen" för området respekteras. VD Jan Sjöquist vägrar dock att involvera sig. Därför har en av huvudägarna nu kontaktats, Antonia Ax:son Johnson. Hon har länge arbetat för att företagsledare måste ta ett ansvar som är mer övergripande. Hon skriver i en ledare att ett resultat nu börjar skönjas: Företagens människor börjar förstå att de har en angelägen och synlig roll att spela i samhället (Stadsmissionen 1:1999). Hon skriver vidare att stelbenthet, byråkrati och tröghet skapar hinder när lösningar brådskar.

Detta gäller i hög grad vården av våra immateriella tillgångar, de som kan delas av alla oavsett inkomst och social rang. NCC:s projekt skulle ta bort ytterligare en sådan tillgång, en miljö för alla – klassat som riksintresse (Stockholms sjöinfart). NCC:s tilltänkta exklusiva lägenheter utmed Stockholms ström gagnar bara ett fåtal. Ax:son Johnson har nu, som huvudägare, en möjlighet att i sak visa ett engagemang för den del av välfärden som utgår från ett välbevarat kulturarv, och skyddad stadens grönska. Hon bör ta upp frågan i det egna styrelserummet. Det brådskar.

De är beredda till vad som helst för att tillfredsställa den egna profiten utan respekt för det rättssystem som ska skydda allmänintresset.

Ingen hemlöshet är så stor som själens. Fortsätter byggbolagens maffiametoder tillsammans med den kommunala trögheten att bana väg för projekt som skadar allmänt intresse, i fallet Saltsjö Kvarn ett riksintresse, förlorar vi snart det vackra stadslandskapet som omger oss i Stockholm. Några långsiktiga vinnare finns inte.

MAGNUS SEDERHOLM

Bara 2 dagar kvar!

Ännu löper Finanstidningens **SM i dunkel svenska**

Läsekreten manas att till kulturredaktionen insända publicerade satser som 1) utger sig för att säga något djupsinnigt, men 2) saknar begripligt innehåll. Källhänvisning obligatorisk. Sänd bidrag senast 1 april till:

"SM"
Knut Carlqvist
Box 149
620 10 Burgsvik
Fax: 0458-497 777
E-post: knutc@algonet.se

Det vinnande bidraget belönas med Svenska Akademiens Ordlista.